

Dumitru SUCIU, *Soldați fără uniformă: figuri de țărani români ai Landsturmului românesc și starea protopopiatelor ortodoxe din Transilvania după Războiul Național din 1848-1849*, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2011, 313 p.

Reputat specialist în mișcarea națională a românilor transilvăneni în epoca modernă, Dumitru Suciu revine, cu ai săi Soldați fără uniformă, la originea pașoptistă a ceea ce el numește „Războiul Național”. Parcurgând o cantitate uriașă de documente referitoare la problematica mai sus menționată – documente editate în volumele apărute deja: *Mișcarea națională a românilor din Transilvania între 1849-1918* (vol. VI, sub tipar) și *Revoluția Transilvană de la 1848-1849. Date, realități și fapte reflectate în documentele bisericești ortodoxe 1848-1850* (2011), coordonate de domnia sa – cercetătorul ilustrează, cu exemple fără număr și pilde practic inepuizabile, titlul propus, adică participarea smulsă anonimului a țăranilor și preoților români din Ardeal și Părțile Ungurene la „mersul revoluției în istoria” noastră.

Materialul documentar impresionant din anii 1848-1849 constituie apanajul unei anumite categorii de cercetători ai zilelor noastre, fideli unui demers pozitiv și pozitivist; în absența acestui material, nicio interpretare, nicio teorie, nicio dogmă istorică nu rezistă timpului și judecăților de valoare. Dumitru Suciu aparține amintitei categorii de istorici, practicând o cercetare tradiționalistă, susținută pe baze trainice de factologia documentară. În plus, de reținut, autorul pornește de la premisa clară a istoriei naționale românești, demnă de a fi elucidată „așa cum a fost” („so wie sie eigentlich gewesen ist”, în ilustra formula a lui Leopold Ranke) și în conformitate cu adevărul, dar neapărat prin comparație cu istoria națională a vecinilor maghiari și a confracților de luptă slavi sudici și apuseni.

Mă opresc asupra unor noțiuni și concepte pe care cercetătorul tinde să le impună în istoriografia noastră. Dumitru Suciu susține necesitatea înlocuirii termenului de revoluție pașoptistă în rândurile românilor din Ardeal, Banat, Crișana, Maramureș, Bucovina, cu cel de „Război Național împotriva centralismului maghiar de stat”, aidoma războaielor naționale purtate de celelalte națiuni nemaghiare din Ungaria Coroanei Sfântului Ștefan, „declarată în grabă și fără temei mare stat unitar național maghiar centralizat în jurul Pestei sub comanda guvernului și parlamentului ungar, în care ungurii constituiau minoritatea și neungurii majoritatea locuitorilor țării” (p. 6). Ceea ce se cunoaște îndeobște ca fiind „Programul de la Blaj” este considerat de autor drept „program minimal”, în vreme ce „programul maximal” ar fi trebuit să prevadă formarea unui singur stat românesc național și autonom într-o Austrie Mare federalizată, tot astfel cum plănuiseră pentru slovaci și croați František Palacký și Ogarev-Ostrojsky. Conexiunea dintre dezvoltarea programelor naționale românești și „revendicarea fundamentală a federalizării etnice” este o altă idee îndrăgită de cercetător, pe care a dezbătut-o pe larg în cartea *Evoluția ideii de Europă Unită* (2007).

Comparațiile revin, mereu și mereu, nu doar în spațiu, ci și în timp: „aceste Războaie Naționale pun pe scena istoriei problema esențială a restructurării fundamentale a statelor istorice pe baza principiului naționalității, interpretat în sensul real și plenar al noțiunii, al emancipării celor cucerți și asupriți prin federalizare etnică și punere pe picior de egalitate cu națiunea ungară și cu cea austriacă dincolo de Leitha. Credem că, într-o oarecare măsură, Războaiele Naționale din 1848-1849 din Monarhia Habsburgică reproduc pe o scară mai mică ceea ce s-a întâmplat pe o scară mai mare în primul Război Mondial” (p. 21). Sau: „Războiul Național româno-maghiar pentru Ardeal din 1848-1849 anunță, este într-un fel preludivul lansat peste timp și peste generații al Războiului de Eliberare și Întregire Națională din 1916-1918” (p. 25).

Caracterul „Războaielor Naționale” duse de români, sârbi, cehi, slovaci, croați nu poate fi decât just, de apărare, defensiv; „aceste Războaie Naționale au fost necesare și obiective” (p. 22), fiind vorba de lupte „pentru teritorii dintre cuceritori și cucerți”. Abia anul 1918 a adus respingerea „minorităților dominante” de către majoritățile naționale, odată cu destrămarea conglomeratelor multietnice și crearea statelor naționale.

În ultimele pagini ale volumului, făcând apel și la un citat din cartea sa apărută în 2002 despre Geneza dualismului și istoriografia contemporană, autorul reia ideea că, în primăvara lui 1848, avem de-a face cu numai „două revoluții dualiste” – cea austriacă și cea maghiară, care în pofida conflictelor dintre ele au urmărit instaurarea avant la lettre a dualismului, pe când românii și slavii din Imperiul habsburgic au declanșat „o luptă politică sau militară antidualistă” (octombrie 1848 – august 1849), împotriva „statutului de hiloți politici” care li s-a impus atunci, ca și mai târziu, la 1867. Cuprins de avântul argumentării insistente, Dumitru Suciu recurge la un stil liber și frust. Dacă anterior nu-și refuzase plăcerea de a reda

anumite formule licențioase extrase din documente (p. 220), acum autorul atinge un punct culminant din perspectiva licenței poetice: „Ne cerem scuze dacă la sfârșitul acestui material, cu un caracter mai mult tehnic, de reconstituire, decât teoretic, ne-am repetat, dar nu regretăm, deoarece un vechi proverb spune că trebuie să batem șaua pentru a pricepe iapa, mai ales dacă aceasta este îndărătnică, are sau se face că are urechea sută și nu aude ceea ce trebuie să audă” (p. 240). Și mai departe, crescendo: „De fapt aici este vorba nu de necesitatea de a bate șaua, ci de obligația de a bate șeile pentru a pricepe iepele, adică de a lămuri cele două componente, academică și universitară, în materie de istoriografie modernă, că este necesar să se adâncească studiul genezei dualismului, să definească luptele politice pașoptiste nemaghiare și negermane ca fiind în primul rând prin caracteristicile lor esențiale și fundamentale nu Revoluții, ci Războaie Naționale. [...] În concluzie, istoriografia noastră este pe calea cea bună, dar mai trebuie să facă doi pași înainte, și anume să denumească mai precis și mai clar fenomenele și conflictele din primăvara lui 1848 ca Războaie Naționale și regimul instaurat atunci ca dualism, dărâmat în toamnă ca urmare a rezistenței celor asupriți, a contradicțiilor survenite între stăpâni și să explice legăturile clare între dualismul habsburgic nobiliar, stăpânirea duală istorică ce a limitat absolutismul monarhic, dualismul din 1848 și cel din 1867, care-i așterne și pregătește din interior Austro-Ungariei începutul sfârșitului” (p. 241).

Personal, îi dau dreptate autorului în ceea ce privește utilizarea termenului de „Război Național”, pentru denominarea mai potrivită și înlocuirea etichetei mai improprie, folosită până acum, de „război civil în Transilvania” (octombrie 1848 – august 1849). Nu pot fi de acord și nici nu văd utilitatea demersului de a se renunța la termenul de revoluție, atunci când vine vorba de naționalități neaustriece și nemaghiare. Trimit la un studiu în care am detaliat pe larg concepția privitoare la cele *Trei națiuni, trei revoluții în Transilvania la 1848* (publicat în volumul *Călător prin istorie. Omagiu profesorului Liviu Maior la împlinirea vârstei de 70 de ani*, Academia Română, Cluj-Napoca, 2010, p. 215-232), unde am expus cele trei stadii ale revoluției, definite de *Enciclopedia Blackwell* a gândirii politice (1994), respectiv: colapsul statului, competiția dintre pretendenți pentru autoritatea centrală și stabilirea noilor instituții. Nu numai aceste stadii se regăsesc în revoluțiile naționale pașoptiste din Ardeal, ci și următoarele faze: 1. faza asociaționistă; 2. faza marilor adunări naționale; 3. faza programatică; 4. faza petiționară; 5. faza electorală; 6. faza înarmării naționale; 7. faza războiului civil. Cu alte cuvinte, războiul național reprezintă ultima fază a revoluției naționale, deși dublu ca durată (11 luni), este drept, față de celelalte faze revoluționare din Transilvania (6 luni).

De asemenea, nu agreez nici ideea unui „dualism” înaintea dualismului (la 1848 și la 1867), având corespondentul german de „Ausgleich” (cu sensul de: echivalare, nivelare, egalizare), pentru simplul motiv că, deși proclamate și pregătite de niște comisii legislative speciale, nici uniunea Transilvaniei cu Ungaria, nici independența de stat a Ungariei nu au intrat în vigoare, la 1848 sau 1849, nefiind aplicată nici măcar o singură stipulație ori lege care să ateste că Cisleithania și Transleithania au devenit egale-n rang. Așadar, fără a acorda fenomenului o însemnătate mai mare decât merită, putem admite că în anii pașoptiști a avut loc o primă tentativă dualistă eșuată tocmai grație revoluțiilor și războaielor naționale ale românilor și slavilor din Monarhia habsburgică.

Neîndoielnic, contribuția semnată de Dumitru Suci este stimulativă pentru dezbateri istoriografice ulterioare asupra unor concepte primordiale, de maximă importanță, cu care operează istoricii. Autorul ne reamintește că aceste concepte nu constituie un dat pentru totdeauna, că ele pot fi și trebuie repuse în discuție, în spiritul onestității și al verității istoriei.

Ela Cosma

Gelu NEAMȚU, „Religia română” în Transilvania 1848-1918, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2010, 222 p.

Cei tentați să creadă că această carte ar fi un instrument, fătîș ori ascuns, de propagandă ultranaționalistă vor fi dezamăgiți. Nici vorbă, nici pe departe!

Titlul cărții – unul dintre conceptele genial actualizate (după documente de epocă) și puse în mișcare de decanul studiilor asupra mișcării pașoptiste a românilor din Transilvania, Gelu Neamțu – se